

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. Vtrum Angelis necessaria fuerit gratia, & quando, ac quomodo illam
receperint?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

nullum haberemus Scripturæ testimonium: un-
de cum ad simile privilegium aliquibus Angelis,
etiam superioribus, concedendum, nullus Scri-
pturæ locus affecti possit; quantum cumque id
congruentia aliqua apparentes suadere vide-
antur, non debemus tamen asserere, aliquos ex
Angelis viatoribus, transeunter vidisse divi-
nam essentiam.

Dices, In Scriptura satis aperte significari,
hoc privilegium supremo saltem Angelo fuisse
concessum: nam Ezechiel. 8. Prophetæ sic affa-
tur principum Angelum prævaricatorem in perso-
na Regis Tyriorum: *Tu signaculum similitudinis,
plenus sapientiæ, & perfectus decore, in deliciis para-
disi Dei fuisti: delicia autem paradisi, sunt amor
beatitudinis, & gaudium de visione Dei: Ergo
primus Angelus, dum esset adhuc viator, amore
beatitudinis & visione Dei potitus est.*

Sed facile responderetur, per delicias paradisi,
quibus dicitur aliquando potitus Lucifer, non
intelligi visionem ipsam essentia Dei, sed in
feriores delicias, quas peccando amisit, nempe ha-
bitationem in Empyreæ, quod locus amœnissimus
est, & paradisi plenus deliciis, in quo fuit Luci-
fer cum aliis Angelis creatis, ut supra ostensum
est, & a quo post peccatum fuit dejectus, & in
infernum detrusus. Vel etiam per delicias para-
disi intelligi possunt dona illa gratia, quibus
Angeli ab initio fuere ornati, & quæ Lucifer &
alii Angeli apostata peccando amisissent.

Dices rursum: Glossa interlinearis explicans
illud Epistolæ Judæ versu 6, *Angelos vero qui non
servaverunt suum principatum*: per principatum
intelligit spirituales Dei visionem: Ergo An-
geli apostata Dei visione aliquando potiti sunt.

Respondeo Glossam, per spirituales Dei vi-
sionem, non intelligere claram & intuitivam di-
vinæ essentia cognitionem, in qua beatitudi-
natis consistit; sed ibi accipere visionem Dei,
per cognitionem supernaturalem fidei, de qua im-
mediate antea locutus fuerat Judas Apostolus,
dicens: *Eos qui non crediderunt perdidit*: Dæmo-
nes enim non servasse fidem laudabilem, quæ
est donum Dei, & quam habuerunt, dum
iterantem via, docet D. Thomas 2. 2. quæst. 5.
art. 3.

Eodem modo explicandus est Augustinus,
dum lib. 11. de civit. cap. 22. ait quod *Angeli à
principio fuerunt participes lucis & claritatis æternæ*:
nam participationem lucis & claritatis æternæ,
non intelligit claram Dei visionem, sed eminenti-
orem quandam cognitionem supernaturalem, à
lumine fidei vel doni sapientiæ procedentem,
quam ab initio creationis Angeli habuerunt. Si-
militer cum c. 29. docet omnes Angelos à prin-
cipio habuisse cognitionem matutinam, per co-
gnitionem matutinam intelligit cognitionem na-
turalem recum in verbo cognito per ejus simili-
tudinem in natura ipsius Angeli reducuntem.
Nam ut ait D. Thomas hic quæst. 62. art. 1. ad 3.
*Angeli duplicem habent verbi cognitionem: unam na-
turalem, & aliam gloriæ: naturalem quidem, quæ co-
gnoscitur per ejus similitudinem in sua natura re-
ducuntem: cognitionem vero gloriæ, quæ cognoscit ver-
bum per suam essentiam. Et utraq; cognoscit Ange-
lus in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio re-
ducitur in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè. Prima ergo cognitio re-
ducitur in verbo: sed naturali quidem imperfectè, co-
gnitionem vero gloriæ perfectè.*

Secundæ vero non, sed quando facti sunt beati per conver-
sionem ad bonum: & hæc proprie dicitur cognitio ma-
tutina.

A Instabis: Idem Augustinus eodem lib. 11. de
civit. cap. 9. loquens de Angelis bonis ait: *Tantò
est felicitior illa portio, quanto nunquam fuit peregrinata
à Deo*: At si boni Angeli aliquando caruissent
Dei visione, peregrinati fuissent à Deo: Ergo bo-
ni Angeli ab initio creationis viderunt divinam
essentiam, & fuerunt beati beatitudine super-
naturali.

Propter hoc testimonium Ludovicus Vivez
supra cap. illud 9. lib. 11. de civit. docuit bonos
Angelos ab initio divinam essentiam clarè vidisse,
& in tali visione semper perseverasse: subin-
deq; perfectè beatos beatitudine supernaturali,
etiam à primo instanti sui esse, exitisse. Verùm
hic locus Augustini varias patitur interpretatio-
nes. In primis responderi potest, S. Doctorem
per hæc verba velle solum insinuare, viam An-
gelorum fuisse ita brevem, ut non possit meritò
nuncupati peregrinatio; quia peregrinatio lon-
gam quandam denotat viam. Vel etiam dici po-
test, Angelos bonos nunquam esse peregrinatos:
quia dum essent in via, non fuerunt extra suam
patriam exules, nec extra locum in quo conditi
sunt; sicut primi parentes, qui post peccatum
à paradiso terrestri depulsi sunt. Denique boni
Angeli dici possunt nunquam à Deo peregrina-
ti: quia illi semper adhæserunt per gratiam &
charitatem, & nullum commiserunt peccatum,
per quod creatura intellectualis verè à Deo re-
cedit, & veluti peregrinatur: unde Luca 15. de
filio prodigo dicitur, quod *peregrè profectus est in
regionem longinquam.*

ARTICULUS II.

*Virum Angelis necessaria fuerit gratia, &
quando, ac quomodo illam recepe-
runt?*

§. I.

Resolvitur prima difficultas.

Dico primò, Angelos indignos esse gratiâ, ut in
Deum, prout est objectum beatitudinis su-
pernaturalis, se converterent.

Probaturatione D. Thomæ hic art. 2. Volun-
tas non potest ferri in id quod est supra natu-
ram, nisi ab aliquo principio supernaturali mo-
veatur: Sed Deus, ut objectum beatitudinis su-
pernaturalis, est supra omnem naturam crea-
tam; Ergo voluntas creata non potest in illum
ferri, nisi ab aliquo principio supernaturali mo-
ta. Minor patet, Majorem verò probat exemplo
& ratione: Exemplo quidem caloris, qui non po-
test generare carnes, nisi ut instrumentum ani-
mæ; quia generare carnes est supra naturam cal-
oris: Ratione verò, quia omnis voluntas est in-
clinatio naturalis in bonum conveniens secun-
dum naturam: Ergo si aliquid est supra natu-
ram, voluntas non potest in illud ferri, nisi mo-
veatur ab aliquo principio supernaturali. Pro
majori hujus rationis & doctrinæ declara-
tione.

Advertendum est, in qualibet re, tria potissi-
mum reperiri, nempe ejus naturam; finem ad
quem tendit, & in ejus adeptione quiescit; &
inclinationem, per quam in illum tendit: quæ
tria proportionem inter se servare debent, atque
ad eò

adeo esse ejusdem ordinis : v.g. lapis habet naturam corpoream ; pro fine vero centrum terræ, in quo quiescit ; & denique gravitatem, per quam tanquam per naturalem inclinationem continuò ad illud fertur. In ordine ergo supernaturali hæc tria pariter distinguenda & admittenda sunt : nam in illo ordine gratia sanctificans tenet locum naturæ ; visio Beata est ultimus finis ad quem tendimus , & in quo solùm creatura rationalis perfecte quiescit ; & denique charitas gratiam consequens, est inclinatio in illum finem , & veluti pondus quo in Deum tanquam in centrum ferimur, juxta illud Augustini in libro Confessionum : *Amor meus pondus meum ; amore feror quocumque feror* : Unde sine charitate nulla creatura quantumcumque perfecta potest se in Deum , prout est objectum beatitudinis supernaturalis, convertere.

Præterea observandum est, hominem ex duplici capite indigere auxilio gratiæ, nempe propter naturæ sensibilis & corruptæ impedimentum, & propter finem excedentem vires naturæ ; Angelum vero ex uno solùm capite, ob excessum scilicet & elevationem objecti & finis supernaturalis. Ita colligitur ex S. Thoma hęc in resp. ad 2. ubi ait : *Converti ad beatitudinem ultimam homini quidem est difficile, & quia est supernaturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis, & infectione peccati : sed Angelo est difficile, propter hoc solùm quod est supernaturale*. Ex quo patet, Janſenium & alios Recentiores, qui existimant necessitatem gratiæ efficacis ex sola infirmitate & corruptione naturæ esse desumendam, atque adeo ad statum innocentis hominum & Angelorum non debere hanc necessitatem extendi, valde hallucinari, totoque otio ab Angelici Doctoris principis aberrare. Imò & Augustino apertissimè repugnare, qui lib. 12. de civit. cap. 9. differens de discrimine Angelorum, quorum alii alius persistentibus in amore Dei, defecerunt ab illo, ita loquitur : *Aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi, qui in eadem persistunt : aut si utique bonè & equaliter creati sunt, istis malè à voluntate cadentibus, illi amplius adjuti, ad illam beatitudinis plenitudinem pervenerunt. Constat enim, quod charitas Dei diffusa sit in eis per spiritum sanctum*. Ubi totam discretionem perseverantium Angelorum à non perseverantibus refundit in Deum, à quo amplius Angeli boni in gratia & charitate perseverantes adjuti sunt. Et rursus lib. de correptione & gratia cap. 10. proponit quæstionem, utrum perseverantia Adami foret donum acceptum à Deo, subindeque referenda in Deum discretio consequens illam ? Cui respondet eodem modo loquens de Angelorum ac de lapsorum hominum perseverantia, scilicet *Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratia beneficium*. Utique quid posset eorum liberum arbitrium in peccato demonum & primorum parentum, & quid posset sua gratiæ beneficium in perseverantia lapsorum hominum, & Angelorum non labentium. At in perseverantia lapsorum hominum ostendit Deus suæ gratiæ beneficium, discernens perseverantes à non perseverantibus : Ergo etiam in perseverantia Angelorum, siquidem omnino parem constituit Augustinus ordinationem & providentiam vitæ

Angelorum & hominum. Unde Fulgentius libro 2. ad Trasimundum cap. 2. pari modo describit gratiæ divinæ reparationem hominis, & custodiam Angeli à ruina, sic enarrat : *Ipsi etiam homini reparando fuit necessaria : quia non aliam flantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare. Vana est in utroque gratia operata : in hoc ut surgeret, in illo ne caderet : in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur : ab hoc infirmitatem repulit, illam infirmitatem non finit*.

Adde etiam quod Augustinus concione 2. in Psalm. 32. loquens de bonis Angelis, sub nomine & figura cælorum, hæc scribit : *Nec ipsi celi firmitatem sibi propriam præstiterunt : verbo Domini celi firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum : non habuerunt aliquid ex se, & tanquam supplementum à Domino perceperunt : Spiritum enim oris ejus, non pars, sed omnis virtus eorum*. Similia habet Gregorius lib. 25. Moral. cap. 8. ubi quoque Angelis accommodat illud, *Verbo Domini celi firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum, & ait, Aliis cadentibus, alios à Deo fuisse solidatos, utique similiter casuros, nisi solidati fuissent*. Demum Anselmus in libro de casu diaboli, affirmat quod in Angelis sanctis locum habet illud Apostoli : *Quid habes quod non accepisti* : ut patet ex capite 1. cui titulus est : *Quod certum ad Angelos dicatur : Quid habes quod non accepisti*. Finis verò : *Vide si non solum homini, sed & Angelo potest dici, quia non habet quod non accepit*. Item cap. 2. sic ait : *Constat ergo quia ille Angelus qui stetit in veritate, sicut ideo perseveravit, quia perseverantiam habuit ; ita ideo perseverantiam habuit, quia accepit, & ideo accepit, quia Deus dedit*. Igitur non minus Angeli quam homines indigent gratiæ efficaci ut juxta ac rectè vivant, & in bono perseverent. Unde Augustinus conc. 2. in Psalm. 70. *Angeli tibi debent quod juxte vivunt, tibi debent quod bene vivunt. Potentiam tuam & justitiam tuam iniquo : usque in altissima que fecisti magnalia. No putes hominem solum pertinere ad gratiam Dei. Quid est Angelus, si deserat qui creavit ? De quo fuit in Tractu de voluntate Dei*.

§. II.

Alia difficultas expeditur,

Dico secundò : Omnes Angeli à primò creationis suæ instanti gratiam sanctificantem receperunt. Ita S. Thomas hic art. 3.

Probatum primò ex Scriptura : nam Ezechiel. 28. Propheta alloquens Luciferum, sub persona Regis Tyriorum, ait illi : *Tu similitudinem similitudinis, plenus sapientiâ, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti : omnis lapis pretiosus operimentum tuum Perficiam in tuis, à die conditionis tuæ, donec inventa est impietas in te. Quem locum etiam non omnes Patres intelligant de Lucifero, inter quos est Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram capite 11. qui illum intelligit de membris diaboli, qui sunt homines mali ; committere tamen illum interpretantur de Lucifero, sub persona Principis Tyriorum. Unde sic arguo : Lucifer fuit perfectus à die conditionis tuæ, donec inventa*

inventa est iniquitas in eo: igitur aliquid per peccatum amisit, quod à die conditionis suæ acceperat; alioquin non fuisset à die conditionis suæ perfectus, donec inventa esset iniquitas in eo: Sed hoc quod Lucifer per peccatum amisit, non potuit esse perfectio aliqua naturalis, cum omnia naturalia post peccatum manserint integra in Angelis, ut est commune Patrum & Theologorum axioma: Ergo fuit aliqua perfectio supernaturalis, quæ non potest esse alia quam gratia habitualis, sub nomine signaculi Dei expressa, cum sit singularis participatio, & quasi character nature divinæ. Unde Bernardus serm. 4. in Cant. similitudinem Dei illam appellat: Ambrosius lib. 6. Exameron. cap. 8. *picuram Dei*, & Nillessus homil. 4. super Cantica: *Copiam divinæ essentia*. Ergo Lucifer à die conditionis suæ, deore gratiæ sanctificationis fuit ornatus, omniumque virtutum infusarum, veluti cælestium margaritarum, fulgore decoratus. Unde Gregorius lib. 22. Moralium cap. 18. explicans perfectiones quas à Deo in sua creatione acceperat: *In medio (inquit) ignitorum lapidum perfusus ambulavit, quæ inter Angelorum corda, charitatis igne succenduntur, clarus gloriæ conditionis exiit, quem bene extortum ac protegentem dicit: omne enim quod extenti præterimus, obumbramus. Et quia comparatione claritatis suæ, cæterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extensus & protegens fuisse perhibetur. Aliquos enim quasi obumbrando operuit, qui vitam magnitudinem excellentiâ majore transiit.*

Confirmatur: Lucifer dicitur loco citato in delicijs paradisi Dei fuisse: Sed ibi per paradysum non potest intelligi paradysus gloriæ, sed solùm gratiæ, cum amore beatifico, & clarâ Dei visione potius non fuerit, ut articulo precedenti ostensum est: Ergo Lucifer in prima sui conditione fuit exornatus doni gratiæ. Deinde cum subiungit Scriptura illum fuisse *perfectum in suis suis, à die conditionis suæ*, intelligit haud dubiè, eum fuisse optimè dispositum ad hanc propter quæm erat creatus: Sed non poterat Angelus ad illum finem rectè disponi & ordinari, nisi mediante gratiâ & charitate, ut patet ex conclusione precedenti: Ergo illam ab initio creationis habuit. Demum Isaia 14. eidem Luciferò dicitur: *Quomodo cecidisti de celo Lucifer qui mane orientaris: id est quomodo amisisti splendorem quem habebas? At non amisit splendorem nature, quam integram retinet: nec splendorem gloriæ, quam nunquam habuit: Ergo solùm splendorem gratiæ, quo in ipso suæ conditionis exordio illustratus est. Unde Ambrosius in Plal. 118. item. 7. *Ipse diabolus per superbiam, natura sua amiserat.**

Confirmatur amplius ex alijs SS. Patribus, qui aperte favent nostræ sententiæ: Basilius enim homil. in Plal. 32. Angelos docet cum ipsa sanctitate procreatos esse: *Non enim (inquit) velut materia creati primum Angeli, deinde consummati, procedente paulatim exercitatione, digni facti sunt, qui spiritum recipere. Sed in prima constitutione, ac ipsa massa substantia ipsorum, una instanti habuere sanctitatem.* Idem docet Damascenus lib. 2. fidei cap. 3. dicens: *Per Verbum Angeli omnes creati sunt, ac per sancti Spiritus sanctificationem perfecti.* Eandem sententiam aperte docet Augustinus, varijs in locis, præsertim lib. 12. de civit. cap. 9. ubi de Angelis loquens sic ait: *Simul ut facti sunt, ei à*

A quo facti sunt, amore, cum quo facti sunt, adhererunt: eoque sunt isti ab illorum societate discreti, quod hi in voluntate bona manserunt, illi ab ea deficiendo mutati sunt; mala scilicet voluntate, hoc ipso, quod à bono defecerunt. Non valet quod ait Magister Sententiarum: per bonam illam voluntatem, amorem Dei naturalem, cum quo Angeli creati sunt, esse intelligendum. Augustinus enim ibi loquitur de amore illo ac bona voluntate, quam nisi operante adiutorio Creatoris Angeli habere non potuerunt. Nam statim ista subiicit: *Et istam (bonam voluntatem) quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhererent, creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.*

B Potest etiam conclusio probabili ratione suaderi: Angeli non fuerunt creati in minori perfectione, quam primus homo: Sed in Theologia ferè certum est, Prototypentem in iustitia originali fuisse conditum: Ergo idem dici debet de Angelo. Probatum Minor primò, quia id videtur insinuare Tridentinum sess. 5. de peccato originali, ubi dicit, *Adam per peccatum, iustitiam & sanctitatem perdidisse, in qua fuerat constitutus.* Secundo quia id aperte docet Anacletus Papa Epist. 1. dicens: *hominem idè dicit conditum ad imaginem Dei, quia in sui creatione gratiam, & ceteras habuit virtutes.* Tertio, quia id Scriptura non obicere testatur, dum ait Eccles. 7. *Deus fecit hominem rectum; rectitudo enim in Scriptura gratiam & sanctitatem significat.* Deniq; probatur, quia filij qui ex Adamo nati fuissent, si in statu innocentie perseverassent, gratiam habuissent congenitam: Ergo & ipse Adam, qui erat ipsorum caput & exemplar, illam à principio conditionis habuit.

C Aliam rationem probabilem adducit S. Thomas art. 3. hujus quæstionis, quæ sic proponi potest. In prima creatione mundi Deus omnia fecit secundum seminales & originales rationes in suis principijs, & omnibus creaturis corporibus semina indidit, quibus possint suos effectus naturales producere, ut docuit Augustinus lib. 8. super Genesim ad litteram cap. 3. Ergo cum gratia sit semen omnium donorum supernaturalium (propter quod semen Dei 1. Joan. 3. appellatur) conveniens fuit quod Deus in prima creatione spiritalis creature, eam Angelis infunderet.

D Contra hanc assertionem in primis objici potest illud quod habetur Joan. cap. 8. nempe quod Diabolus homicida fuit ab initio. Et 1. Joan. 3. dicitur: *Qui facit peccatum, ex Diabolo est: quia ab initio Diabolus peccat.* Ergo ab ipso initio Diabolus fuit in peccato, non verò in gratia.

E Sed facile responderetur, in utroq; loco verbum illud, *ab initio*, non intelligi mathematicè, & de primo instanti creationis Diaboli, sed tantum moraliter, id est paulò post mundi initium & Diaboli creationem; nam ibi fit mentio peccati quo Diabolus fuit homicida, persuadendo mortem in orbem terrarum: peccatum autem quo Diabolus decepit hominem, & mortem introduxit in mundum, non fuit commissum in instanti creationis mundi, nec creationis Angelorum, sed post hominum creationem. Addit D. Thomas quæst. sequenti art. 3. ad 1. ex Augustino 11. de civit. cap. 15. *Cum dicitur quod Diabolus ab initio peccat, non ab initio ex quo creatus est,*

peccare putandus est, sed ab initio peccati, scilicet quia nunquam à peccato recepit.

24. Objicitur secundò illud Ezechel 28. *Foramina tua in die qua conditus es preparata sunt &c.* Qui locus juxta Gregorij magni interpretationem lib. 3. Moral. cap. 18. significat Dæmonem creatum esse capacem charitatis, quâ si repleti voluisset, stantibus Angelis, tanquam positus in Regis ornamento lapidibus, inharere potuisset. Ergo juxta Gregorium, Lucifer non fuit creatus in gratia & charitate.
25. Respondeo Gregorium intelligendum esse de charitate, non simpliciter, sed aucta per merita, ut indicat verbum *repleti*, vel etiam consummata per beatitudinem & gloriam: alioquin sibi aperte contradiceret, cum ibidem paulò ante de eodem Lucifero dixerit: *Aurum opus decoris ejus extitit: qui sapientia claritate canduit, quam bene creatus accepit.* Et infra: *In medio lapidum ignitorum perfectus gratia & decore ambulavit: quia inter Angelorum corda, charitatis igne succensa, clarus gloriâ conditionis extitit.*
26. Tertio objicitur quoddam testimonium Joannis Papæ 16. quæst. 2. cap. *visis litteris*, dicentis de diabolo: *Dolet satis, & erubescit, charitatem, quam in celo nequivit habere, homines constantes ex lutea massa habere in terra.*
27. Respondetur tamen Pontificem illum ibi loqui de charitate consummata patriâ: vel si de charitate vis loquatur, habere, ibi sumi pro servare seu retinere, & verbum, *nequivit*, non denotare impotentiam simpliciter & absolutam, sed ex suppositione malitiæ suæ, sicut & cum Joan. 8. dixit Christus Judæis: *Quò ego vado, vos non potestis venire:* & cap. 5. *Quomodo vos potestis credere?* Adde quòd in aliquibus codicibus legitur: *quam Dæmon nequit habere:* quod verificatur de charitate in genere: cum enim Dæmon nunc omni gratiæ auxilio sit destitutus, est impotens absolute ad habendam charitatem.
28. Deniq; objicitur, Gratiâ esse medium inter naturam & gloriam: Ergo debuerunt Angeli creari prius in pura natura, postea gratiam, & tandem gloriam consequi.
29. Respondeo ex D. Thoma hic art. 3. in resp. ad 3. quòd quamvis gratia sit medium inter naturam & gloriam, ordine naturæ: tamen ordine temporis non semper requiritur quòd natura præcedat gratiam, aut gratia gloriam, sed sufficit sola prioritas naturæ; ut patet in Christo, qui in primo instanti conceptionis simul habuit naturam, gratiam, & gloriam.

§. III.

Tertia difficultas elucidatur.

- Dico tertio: omnes Angeli statim ab initio acceperunt gratiam sanctificantem, per propriam dispositionem. Ita communiter docent nostri Thomistæ, contra Capreolum, & Victoriam, quos sequitur Molina in præsentis articulo.
30. Probat ex D. Thoma hic art. 6. ubi docet, quòd Angeli qui habuerunt meliora naturalia, habuerunt plus de gratia & gloria, quia fortius & efficacius in Deum conversi sunt. Et 2. quæst. 24. art. 3. ad 3. similiter asserit superiores Angelos factos esse meliores per gratiam, seu majorem & intensiorem gratiam recepisse, quia in illis fuit major conatus ad bonum: Ergo sentit Angelos per proprios actus se disposuisse ad gratiam sanctificantem.

Confirmatur ex eodem Angelico Doctore infra quæst. 95. art. 1. ad 5. ubi docet Adamum in primo instanti consensisse gratiæ, subindeq; per motum & consensum liberi arbitrij ad eam preparasse: Ergo licet Angeli in primo instanti sua creationis, gratiam sanctificantem receperint, ad eam tamen per liberi arbitrij motum & consensum preparare se potuerunt.

Confirmatur amplius: Ideò homines adulti non recipiunt gratiam sanctificantem, nisi mediante propriâ dispositione, qua libertatis usum habent pro infantibus, in quibus non exigitur illa preparatio libera: Sed Angeli statim ab initio productionis habuerunt usum liberi arbitrij: Ergo non est cur recipiant gratiam sanctificantem, aliter quàm per propriam dispositionem & consensum.

Adde quòd, per receptionem gratiæ sanctificantis inicitur amicitia inter Deum & creaturam: imò & quoddam spirituale matrimonium contrahitur: Sed amicitia fundatur in consensu manentium, & ad matrimonium contrahendum requiritur utriusq; partis consensus: Ergo gratia sanctificans non communicatur creature intellectuali, usum libertatis habenti, nisi adhuc ejus consensus.

Ex dictis inferes, Angelos in primo instanti suæ creationis elicitisse actum charitatis: quia, ut diximus, Angeli tunc receperunt gratiam per propriâ dispositionem; proxima autem dispositio ad gratiam est actus charitatis, ut in Tractatu de justificatione docetur. Unde Angeli omnes in primo instanti suæ creationis habuerunt duos actus conversionis in Deum: unum quidem naturalem in Deum ut authorem & finem ordinis naturæ; qui fuit necessarius quoad specificationem & exercitiû, ut disputatione præcedenti ostendimus: alium autem supernaturalem, in Deum ut authorem & finem ordinis gratiæ; qui licet fuerit necessarius quoad specificationem, fuit tamen liber quoad exercitiû, subindeque meritorius gloriæ; non tamen gratiæ sanctificantis, quia ab illa (ut infra dicemus) affectivè procedebat; principium autem meriti non cadit sub merito, ut communiter docent Theologi. Primus actus conversionis fuit prior alio, non prioritate durationis, sed naturæ; cum natura sit prior gratiâ, & fundamentum ipsius.

Nec obstat, si dicas duos actus realiter distinctos in eodem instanti angelico esse impossibiles: cum una operatio Angeli sit unum instans temporis angelici sive discreti. Respondetur enim, Antecedens esse verum de actibus inter se non subordinatis, secus autem de actibus ad invicem subordinatis; quales sunt conversio in Deum ut authorem & finem naturalem, & conversio in Deum ut authorem & finem ordinis gratiæ, eò quòd versentur circa idem objectum, quamvis sub diversa ratione. Unde cum Theologi dicunt, unam operationem esse unum instans Angeli; per unam operationem intelligunt omnes illas operationes, quæ quamvis sint distinctæ, habent tamen inter se subordinationem, ratione cujus possunt esse simul, & habent per modum unius.

Dices primò: D. Thomas quæst. 16. de malis art. 4. ad 14. & 15. docet quòd Angelus in primo instanti suæ creationis movebatur in Deum, in quantum est author naturæ, non tamen ut author gratiæ: idque probat in corpore articuli, quia

quia Angelus in eodem instanti non potest habere diversas conceptiones & affectiones, eod quod diversa operationes causent diversa instantia temporis angelici.

Respondeo D. Thomam hinc quæst. 63. art. 5. & sententiam & rationem illam aperte retractasse: nam in resp. ad 3. & 4. expressè docet quod Angelus in primo instanti suæ creationis beatitudinem meruit: Atqui illam non meruit conversione naturali, sed solum conversione charitatis, quæ est per gratiam, ut ipse ait hinc art. 4. p. 2. Ergo in primo instanti creationis habuit actum charitatis & conversionis in Deum ut auctorem gratiæ. In corpore verò articuli ratione loco citato adductam impugnat, docens alias operationes, seu mutationes instantaneas, sine earum terminis, in eodem instanti simul esse posse: Sicut, inquit, in eodem instanti in quo illuminatur luna à Sole, illuminatur aer à luna. Et in hac quæst. 62. art. 7. ad 3. sic habet: *Cognitio & dilectio naturalis ordinantur ad cognitionem & dilectionem gloria: unde nihil prohibet in Angelo esse & cognitionem & dilectionem naturalem, & cognitionem & dilectionem gloria.*

Dices rursus: Si Angelus in primo instanti creationis actum charitatis & conversionis in Deum ut autorem supernaturalem habuit, sequitur quod in secundo instanti non potuit peccare: Consequens est falsum; nam ut infra dicemus, Angeli mali in secundo instanti peccaverunt: Ergo &c. Sequela probatur primò, quia Angelus talis est naturæ, ut cui objecto semel adhererit, semper adhæreat, ut infra patebit: Ergo si in primo instanti creationis, in Deum ut motorem & finem supernaturalem se convertit, non potuit postea ab illo separari & averti per peccatum. Secundò probatur: Si Angelus in primo instanti actum charitatis elicuit, meruit tunc suam beatitudinem, & consequenter in secundo instanti illam accepit: Ergo cum beatitudo sit incompensabilis cum peccato, in illo instanti peccare non potuit.

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad cuius primam probationem dicendum est, Angelum talis esse naturæ, ut cui objecto ex perfecta electione ac deliberatione semel adhererit, semper adhæreat: sed si alicui objecto adhererit, sine perfecta electione & deliberatione, atque ut motus & applicatus specialiter à Deo, ut contingit in proposito: nam actus ille charitatis, & conversionis in Deum ut auctorem & finem supernaturalem, quem Angelus in primo instanti habuit, erat ei liber, solum quoad exercitium, non verò quoad specificationem; ut procedebat à Deo ut speciali motore, ut infra patebit: unde in secundo instanti potuit peccare, & à Deo averti.

Ad secundam probationem respondeo, quod licet omnes Angeli in primo instanti beatitudinem meruerint per actum charitatis, necessarium quoad specificationem, & liberum quoad exercitium, non tamen in secundo instanti illam receperunt: solum enim fuit illis concessa post meritum, & actum dilectionis Dei, quem elicerunt ex propria deliberatione, motione, & applicatione; & qui proinde fuit liber, non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem: unde solum boni Angeli, qui huiusmodi actum in secundo instanti elicerunt, beatitudinem adepti sunt; mali verò qui tunc à Deo averti sunt, & ad bonum proprium conversi, illa

A fuere privati, ut docet S. Thomas quæst. sequenti art. 5. ad 4. his verbis: *Omnes Angeli, in gratia creati in primo instanti meruerunt: sed quidam eorum statim impedimentum præstiterunt, sua beatitudinis præcedens meritum mortificantes; & idè beatitudinem quam meruerunt, sunt privati.*

Dico quartò: Angeli supernaturalia dona gratiæ à Deo receperunt, juxta quantitatem perfectionum naturalium; ita ut quod superiores fuerunt in perfectionibus naturalibus, eod excellentiora dona gratiæ & virtutum à Deo receperint. Ita D. Thomas hinc art. 6. & Theologi communiter, fundaturq; in SS. Patribus: Basiliius enim lib. de Spiritu Sancto cap. 16. hæc scribit: *Neque enim calorū virtutes suapte naturā sancta sunt; nam si id esset, nullā re differrent à Spiritu Sancto: sed juxta portionem quā se invicem superant, à Spiritu habent sanctificationis mensuram.* Damascenus verò lib. 2. de fide cap. 3. Per verbum Dei (inquit) creati sunt Angeli, & per sanctificationem Spiritus sancti perfecti, proq; sua dignitatis & ordinis ratione, illuminationem & gratiam participantes, circumscripti sunt.

Ratio assignari non potest, præter divinam voluntatem, qui placuit hunc modum Angelis servare, quem non servavit cum hominibus. Congruentia verò desumitur ex diverso modo operandi hominum & Angelorum: nam cum homini, ob intrinsecum impedimentum appetitus sensitivi, à bono retardantis, connaturale non sit operari secundum totum posse principij operativi; sit autem connaturale Angelo, nullum habenti intrinsecum impedimentum à bono retardativum, potior ratio fuit, ut Deus commendando se modo operandi angelico, eod majora dona gratiæ contulerit Angelis, quod superiores sunt in natura.

Idem dicendum est de gloria & beatitudine supernaturali: cum enim, ut ait S. Thomas, Deus Angelos finaliter creaverit in ordine ad supernaturalem certitudinem, hoc ipso quod alios alijs perfectiores condidit in natura, ad altiorum videtur beatitudinis gradum ordinasse: *Ut si adificator lapides polit ad construendam domum, ex hoc ipso, quod aliquos pulchrius & decentius aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domus ordinare.*

Dices, Augustinus 11. de Civit. cap. 13. docet omnes Angelos æqualis felicitatis ab initio creatos esse: Ergo quod superiores fuerunt in perfectionibus naturalibus, eod mjora dona gratiæ & gloriæ non receperunt.

Respondeo Augustinum intelligendum esse de æqualitate felicitatis secundum proportionem geometricam, non arithmetica: solum enim vult Angelos fuisse creatos uniformes, hoc est ab initio omnes fuisse creatos in gratia, & beatitudine naturali, cum diversitate tamen & inæqualitate, tum in naturalibus, tum in supernaturalibus.

Ad pleniorum autem hujus conclusionis intelligentiam, & solutionem argumentorum quæ fieri possent in contrarium: diligenter observandum est, quod quando diximus Angelos supernaturalia dona gratiæ à Deo recepisse, juxta proportionem perfectionum naturalium, non eo sensu id debet intelligi, ut major perfectio naturalis unius, fuerit aliquo modo Deo causa motiva ad majora illa dona supernaturalia conferenda: nam sicut nullum donum merè naturale est Deo

motivum ad suam gratiam creaturæ conferendam, alioquin gratia non esset gratia, sed merces & retributio; ita nec perfectius donum naturale est Deo motivum ad majorem gratiam eidem naturæ conferendam: Sed in alio sensu, nimirum ita ut Deus ex mera sua libertate, & sapientia, voluerit majoribus gratiæ donis ornare, quos perfectioribus naturæ dotibus decoraverat.

ARTICULUS III.

Quo pacto Angeli supernaturalem beatitudinem sibi promeruerint?

VT certum & indubitatum supponimus, Angelos qui in accepta justitia & sanctitate perseverarunt, beatitudinem supernaturalem sibi promeruisse: cum enim beatitudo non mereatur gratitudinem, sed propter merita conferatur hominibus, etiam debuit titulo meriti & non puræ & gratuita donationis tribui Angelis, præsertim cum nobilior sit aliquid habere per meritum, quam sine merito, ut docet D. Thomas 3. p. quæst. 19. art. 3. Unde Augustinus de correctione & gratia cap. 11. *Angeli sancti, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & hujus mansionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, quâ eis certissimum sit, semper se in illa esse mansuros.* Idem docent alij SS. Patres, præsertim qui post Augustinum floruerunt, quorum in eo consensus est, Angelos eo ipso quod in fide officioque manserunt, deficientibus alijs, & principatum suum (ut Judas Apostolus loquitur) non deseruerunt, beatum illumque, perennemque felicitatis statum meritos, adeptosque esse. Unde solum difficultas est & controversia inter Theologos, de modo quo illi beatitudinem illam promeriti sint. Quidam enim existimant illam meruisse per opera beatitudinem subsequente, seu obsequia præstita in hominum ministerium, ex obedientia ab Angelis exhibenda. Nam licet soli Angeli ultimi ordinis tertiary Hierarchiæ, in hominum custodiam & ministerium destinentur, omnes tamen, etiam supremæ, hominum salutem cooperantur, instruendo & illuminando inferiores de rebus ad hominum salutem expectantibus juxta illud Apostoli ad Hebræos 1. *Omnes sunt administratori spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hereditatem capiunt salutis.* Ita docet Magister in 2. dist. 5. in fine, ubi ait, eâ lege sanctos Angelos felicitate sempiternâ donatos esse, quod tale præmium per obsequia nobis exhibita ex Dei obedientia & reverentia mererentur. Et ita præmium præcessit meritum. Quod commentum, ut bellè ait Petavius, *Origenis lucernam olet, tamen patronos habeat aliquos ex SS. Patribus, & antiquis Theologis.* Alij docent, Angelos beatitudinem sibi promeruisse per actus naturæ tantum præcedentes beatitudinem. Ita S. Thomas quodl. 9. qu. 4. art. 3. & in 2. dist. 5. qu. 2. art. 2. S. Bonaventura ibidem art. 3. quæst. 2. ubi ait hanc fuisse suo tempore communem, Egidius, Richardus, & alij. Tertia demum sententia asserit, Angelos beatitudinem meruisse actibus non naturæ tantum, verum etiam duratione beatitudinem præcedentibus. Hanc tenet S. Thomas hic art. 4. & communiter Theologi.

§. I.

Vera sententia triplici conclusione statuitur.

Dico primò, Angelos sanctos non meruisse beatitudinem per opera illam subsequente. Probatur primò ratione quam insinuat D. Thomas hic art. 4. & fultius expendit quæst. 19. de verit. 4. his verbis: *Meritum est causa præmij, non quidem per modum finalis causæ, sic enim magis præmium est causa meriti, sed magis secundum relationem ad causam efficientem, in quantum meritum facit præmio dignum, & sic ad præmium disponit: non autem quod est causa per modum efficientis, nullomodo potest esse posterius tempore, eo cuius est causa, unde non potest esse quod aliquis mereatur quod jam habet.* Unde sic arguo: Meritum se habet ad præmium, sicut modum ad finem, via ad terminum, dispositio ad formam, & causa efficiens ad effectum. Sed implicat mediū subsequi finem, & viam esse posteriorem termino, dispositionem formæ, causam efficientem effectui. Ergo impossibile est meritum esse posterius termino, & per consequens Angelos sanctos mereri beatitudinem per opera illam subsequente. Et quamvis id non repugnet, inconueniens videtur inducere in Angelis novum modum merendi gloriam ad eum quem Deus seruat cum hominibus, qui est per actus fidei, spei, & charitatis, duratione præcedentes præmium beatitudinis.

Confirmatur: Meritum connaturaliter postulat exerceri à persona, juxta conditionem ejus. Sed persona Angelica est suâ naturâ peccabilis. Ergo connaturaliter postulat ea exercere cum libertate ad peccandum; unde cum Angelus in statu beatitudinis careat hac libertate, meritum connaturaliter postulat exerceri ab Angelo ut viatore, non verò ut comprehensore, præsertim respectu beatitudinis, quæ est ultimus terminus & fructus præcedentium laborum.

Dico secundò, Dæmones operibus malis continuo patris, non augent sibi pœnam essentialem, sed tantum accidentalem. Ergo nec Angeli operibus bonis, quæ in statu beatitudinis eliciunt, augent sibi præmium essentiali. Ratio utriusque est, quia utriusque conditio vel merendum vel demerendum præmium vel pœnam essentiali requirit, immutatum status via.

Dico secundò, Angelos sanctos non meruisse beatitudinem, per actus naturæ tantum & casualitate priores.

Probatur: Angeli meruerunt beatitudinem per actus supernaturales, regulatos cognitione obscura fidei, quâ Deum ut Authorē supernaturale cognoverunt: Sed hujusmodi actus non possunt solâ prioritate naturæ beatitudinē supernaturalem præcedere: Ergo Angeli sancti non meruerunt beatitudinē, per actus naturæ tantum & casualitate priores. Major patet, Minor probatur. Quod naturâ tantum beatitudinē supernaturalem præcedit, simul cū illa existit, cum prioritas naturæ, non sit prioritas durationis, sed casualitatis: Atqui cognitio obscura fidei nequaquam existere cū visione beatifica, in qua beatitudo supernaturalis formaliter consistit, ut in 1. 2. dist. 5. art. 2. de virtutibus Theologicis ostēdēmus: Ergo actus cognitio obscura fidei, & per consequens actus supernaturales per ipsam regulati, non possunt